

Marina Milić Babić

Studijski Centar socijalnog rada, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb

mmilic@pravo.hr

Pregledni znanstveni rad

Socijalna podrška i roditeljstvo

Sažetak

Socijalna podrška važan je zaštitni čimbenik u svakodnevnom životu i suočavanju s različitim stresorima koji se pojavljuju u dnevnoj ili tjednoj rutini pojedinca. Neupitna je vrijednost socijalne podrške za osobu, za obitelj, ali i za svako drugo živo biće. Cilj rada je dati teorijski pregled literature i kutova promatranja socijalne podrške uz specifične osvrte znanstvenih istraživanja u ovom području. Dodatno se u radu specifično promatra socijalna podrška i roditeljstvo kao važna životna uloga pojedinca koja donosi dobrobiti, ali i izazove za svakog roditelja. Dostupnost izvora formalne i neformalne podrške može biti zaštitni činitelj u prevenciji negativnih ishoda za pojedinog člana obitelji. Zaključno, rad daje prikaz istraživanja pružajući sveobuhvatnu sinergiju znanstveno prikupljenih činjenica i uvida u sinergiju spoznaja znanstvenika i teoretičara u posljednjim desetljećima o važnosti socijalne podrške i socijalne mreže za život pojedinca i roditeljstvo.

Ključne riječi: socijalna podrška, socijalna mreža, roditeljstvo

Social Support and Parenthood

Summary

When individuals have to face different stressors during their daily or weekly routines, having a system of social support in place represents an important protective factor in their everyday lives. The benefits it provides for the individual, the family and for every living being are unquestionable. The goal of this paper is to provide a theoretical overview of relevant literary texts on social support, an overview of different perspectives on it, in addition to specific comments provided by several studies done in this field. Additionally, this paper will specifically examine social support and parenthood as important social roles, which have certain benefits for the individual, but also prove to be challenging at times. The availability of formal and informal social support can be a protective factor against negative outcomes for individual family members. To conclude, this paper will serve as an overview of relevant studies that were done over the course of the last few decades, providing a comprehensive synergy of scientifically gathered facts and insight.

Keywords: social support, social network, parenthood

Uvod

Uloga socijalne podrške u preživljavanju prepoznata je još u Darwinovim postavkama. Danas su istraživači različitih disciplina svjesni potrebe boljeg razumijevanja odgovora na pitanja zašto i na koji način su pojedinci važni jedni drugima te koji procesi i na koji način utječu na davanje i pružanje podrške. Danas se zna da je socijalna podrška povezana s važnim ishodima kao što su oporavak od bolesti, kapacitet nošenja sa stresom, ali i da je nedostatak podrške faktor rizika za navedene ishode (Sarason i Sarason, 2009). Dunst i suradnici (1986. prema Boyd, 2002) definirali su socijalnu podršku kao multidimenzionalni konstrukt koji uključuje fizičku i instrumentalnu pomoć, dijeljenje resursa i informacija te emocionalnu i psihološku pomoć. Socijalna podrška odnosi se na percipiranu brigu, poštivanje ili pomoć koju osoba prima od drugih ljudi ili grupa (Sarafino, 2002). Ovaj pojam najčešće podrazumijeva više ili manje organizirano socijalno međudjelovanje usmjereno na međusobno pružanje pomoći većeg broja osoba (Janković, 2008). Dobrobit koju za pojedinca donosi socijalna podrška predmet je istraživanja različitih autora (Cobb, 1979; Taylor i sur., 2003, Mitchell, 2006; Rözer, 2017) Efekti socijalne podrške za pojedinca mogu biti pozitivni (kad otklanjaju ili kompenziraju efekte stresa), negativni (pojačavaju efekte stresa) i dvostruki, koji pomažu u suočavanju sa stresnim doživljajem, ali istovremeno i izazivaju nastanak novoga (Janković, 2008). Cobb (1979) je ustvrdio da ljudi koji primaju njima potrebnu količinu socijalne podrške vjeruju da su voljeni, zbrinuti, te cijenjeni i vrijedni. Oni vjeruju da su dijelom socijalne mreže koja ih okružuje i može im osigurati dobra, usluge i uzajamnu zaštitu u situacijama potrebe i opasnosti. Potreba za pripadanjem skupini je posebno izražena kod ljudi koji se nalaze u stresnim okolnostima (Taylor i sur., 2003). Istraživanje Mirfin-Veitch i suradnika (1997) pokazalo je da socijalna podrška djeluje blagotvorno, reducirajući utjecaj stresora čak i u situacijama kad se osoba bori s teškom bolešću. Rezultati istraživanja upućuju na činjenicu da se osobe bolje nose s teškim životnim prilikama tako da uz dostupnu socijalnu podršku preveniraju bolest, utječu na brži oporavak od bolesti ili čak reduciraju vjerojatnost smrti od zloćudnih bolesti (Mitchell, 2006). Percepcija o dostupnim osobama na koje se možemo osloniti u slučaju potrebe, te procjena stupnja zadovoljstva koje pruža dostupna podrška, pokazale su se značajnijim prediktorom stresa u odnosu na stvarno dostupnu i pruženu podršku (osobe uistinu prisutne u socijalnoj mreži pojedinca). Doživljaj da će drugi pružiti pomoć ukoliko nam ona zatreba može doprinijeti osjećaju osobne dobrobiti ali još značajnije može djelovati kao odbojnik od stresnih događaja (Kregar, 2005).

Sarafino (2002) navodi pet osnovnih vrsta socijalne podrške: emocionalna podrška, podrška u vidu poštovanja, instrumentalna podrška, informacijska podrška i mreža podrške. *Emocionalna podrška* odnosi se na empatiju, brigu, zabrinutost koja je usmjerena prema drugoj osobi, primjerice saslušati osobu kad želi pričati o svom problemu, zagrliti

ju. *Podrška u vidu poštovanja* uključuje pozitivan odnos, ohrabrenje, slaganje s idejama i osjećajima individue, te pozitivnu usporedbu osobe s drugim pojedincima u okruženju. Instrumentalna podrška se osigurava osobi direktnom pomoći u materijalnim dobrima i uslugama, primjerice pomoć u skrbi za dijete, novčana pozajmica kad je to roditelju potrebno. *Informacijska podrška* ogleda se u savjetima, uputama, sugestijama, feedbacku o tome kako osoba djeluje, primjerice koristan savjet kod pronalaženje zaposlenja, informaciji o dobrom dječjem pedijatru, stomatologu. *Mreža podrške* osigurava pojedincu osjećaj pripadnosti grupi ljudi koja dijeli zajedničke interese i aktivnosti (Sarafino, 2002).

Taylor i sur. (2003) opisuju percipiranu socijalnu podršku kao pomoć druge osobe koja pojedincu pomaže u grupiranju snaga i vještina za efikasno nošenje s problemom. Percepcija sa smo drugoj osobi važni tako da nam može, želi i pruža podršku omogućava nam dodatnu razinu osjećaja sigurnosti. Dücker (1995) u socijalnu podršku ubraja: materijalnu/financijsku podršku, podršku u obliku pomažućeg ponašanja drugih iz okoline, primjerice skrb u slučaju bolesti, emocionalnu podršku (vezanost, povjerenje), informacijsku podršku te savjete i pozitivne društvene aktivnosti (zabava i rekreacija). Socijalna podrška može također dolaziti od formalnih servisa kao što su profesionalne organizacije i/ili neformalnih organizacija (crkve, društveni klubovi) koji su dio životnog stila obitelji. Usklađenost različitih izvora, njihova dostupnost i otvorenost obitelji čine lepezu podrške koja daje sigurnost pojedincu i obitelji (Health Education England, 2018).

Sveobuhvatna teorija socijalne podrške treba uključivati i razmatranja o tome što pojedinac misli o sebi, ali i što misli o značajnim drugima iz okoline te o ljudima općenito (Sarason i Sarason, 2009). Pojam socijalne podrške svakako treba uključivati i pitanje socijalne integracije pojedinca u društvo, ali i podrške koju individua dobiva od zajednice, tako da državne službe (policija, zdravstvo: bolnice, domovi zdravlja, stacionari, škole i knjižnice, centri za rekreaciju) mogu igrati ključnu suportivnu ulogu u životima ljudi. U razumijevanju subjektivnog osjećaja socijalne podrške treba uzimati u obzir podršku koja dolazi iz različitih smjerova, a koja uključuje pojedince s kojima osoba ima intimne bliske odnose, ali i one s kojima ima ograničene socijalne interakcije te povremene kontakte u zajednici. Sarason i Sarason (2009) smatraju da pokušaji podrške pojedincu mogu imati pozitivne ali i negativne implikacije, ovisno o nekoliko činitelja koji uključuju potrebu primatelja, ali i osjetljivost davatelja. Isti autori zaključuju da je socijalna podrška stabilna tijekom duljeg vremenskog razdoblja, ali se može i mijenjati kao posljedica značajnih događanja u životu pojedinca ili pak ulaska u novu životnu fazu.

Socijalna mreža

Za razliku od socijalne podrške, socijalna mreža je uži pojam koji označava trajnije i kontinuirano komuniciranje među točno određenim međusobno povezanim subjektima (Janković, 2004). Isti autor ističe dinamičnost odnosa, jer se socijalne mreže šire i smanjuju u skladu s interakcijama subjekata. Janković (1993) definira socijalnu mrežu kao društveni fenomen koji omogućuje nesmetanu razmjenu resursa među akterima koji pripadaju istim i različitim skupinama. Socijalne mreže obuhvaćaju specifični niz povezanosti između određenih skupina ljudi (Mitchell, 1969. prema Cochran i Walker, 2005). Socijalnu mrežu čini rodbina, susjedi, suradnici i prijatelji koji su direktno povezani s članom obitelji, ali koji mogu biti povezani i jedni s drugima. Važno je kod definiranja socijalne mreže utvrditi jasnu razliku između socijalne podrške i socijalne mreže pojedinca. Kod socijalne podrške naglasak je na vrstama podrške (emocionalna, instrumentalna, informacijska), ali i na psihološkom stanju primatelja (briga o njemu, procjena potreba). U fokusu socijalne mreže pojedinca su karakteristike povezanosti članova mreže, tj. struktura, oblici interakcija (razmjena) između promatranog pojedinca/obitelji i članova mreže (Cochran i Walker, 2005). Istraživanja pokazuju kako podrška i pomoć koju roditeljima pružaju članovi njihove socijalne mreže uvelike pridonose konstruktivnoj roditeljskoj praksi u odnosima s djecom te pozitivnim ishodima za dijete (Bradley i Whiteside-Mansell, 1997; Cochran i Walker, 2005).

Seligman i Darling (2007) navode kako je u nekim obiteljima podrška koju primaju iz neformalnih izvora podrške nedovoljna, te stoga kod njih postoji potreba za većom podrškom stručnjaka. Isti autori naglašavaju da stručnjaci u radu s roditeljima i drugim članovima obitelji trebaju prakticirati partnerski pristup umjesto polaziti iz pozicije moćnog eksperta.

Roditeljstvo i socijalna podrška

Socijalna podrška može se konceptualizirati kao zaštitni činitelj u skrbi za roditeljsku dobrobit i može obuhvaćati podršku bračnog partnera, grupe za potporu, susjeda, prijatelja, profesionalaca i/ili baka i djedova (Mirfin-Veitch i sur., 1997). Ona osigurava i emocionalnu i informacijsku pomoć roditeljima te predstavlja snažnu zaštitu od stresa (Judge, 2001; Pal, 2002). Janković (2008) navodi kako su istraživanja pokazala važnost podrške osobito u kriznim situacijama, a na razini društva ona je vidljiva u praksi jaslica, vrtića, SOS telefona, saniranja posljedica katastrofa. Tako roditelji, primjerice, mogućnošću odabira skrbi za dijete u okviru pojedine ustanove mogu zadovoljiti svoje druge potrebe (potreba za radom, za privređivanjem, za druženjem) i pritom biti sigurni jer im je dijete zbrinuto u jaslicama ili vrtiću. Spoznaja o postojanju socijalne podrške pojedincu reducira strahove od neuspjeha i opasnosti upravo zahvaljujući dostupnosti

izvora koji pruža njegu, zaštitu i pomoć (Sarason i Sarason, 2009). Promjenama koje nosi procjena stresne situacije osoba se suočava sa stresnim događajem te može preciznije ocijeniti razinu prijeteće što ju za nju ima životni događaj i tako postupno umanjiti nepoznanice prijetećih okolnosti. Taub i suradnici (2005) naglašavaju važnost podrške šire okoline, posebno u slučaju nedovoljne podrške uže okoline. U tim je situacijama, primjerice, roditeljima pomoć od grupa za podršku nužna za svladavanje izazova roditeljstva.

U kontekstu roditeljstva socijalna se podrška može promatrati i kao sigurnosna mreža za roditelje i njihovu djecu koja proizlazi iz društvenog okruženja (prijatelji, rodbina, susjedi, usluge u zajednici) (Balter, 2002). Upravo takva podrška omogućava roditeljima lakše snalaženje u današnjem društvu, gdje se radne i obiteljske uloge kombiniraju više ili manje uspješno. Postojanje osoba koje su svakodnevno dostupne roditeljima djece koja zahtijevaju više pažnje i njege ključni su je izvori podrške. Ponekad rizični faktori kod roditelja (npr. depresija majke ili oca), ili pak prostorna izolacija ili udaljenost od izvora podrške otežavaju obiteljima uspostavljanje snažnih veza s izvorom podrške (Balter, 2002). Isti autor naglašava da je roditeljima važna ima prisutnost izvora podrške, ali i percepcija potrebe za podrškom.

Prema odrednicama procesnog modela roditeljstva (Belsky, 1984) socijalna podrška smatra se ključnom za kvalitetu roditeljstva. Bornstein (2002) naglašava da su izvori, kvaliteta i percipirano zadovoljstvo podrškom važni efekti koje treba uzimati u obzir u istraživanjima socijalne podrške. Isti autor smatra da je važno utvrditi vrstu podrške i njenu specifičnu povezanost sa stresom doživljenim u roditeljskoj ulozi. Roditeljstvo samo po sebi može biti povezano s visokom razinom stresa kod roditelja, ali i s neravnotežom cijelog obiteljskog sustava (Burrell, Thompson i Sexton, 1994. prema Boyd, 2002). Važno je stoga da roditelj pronade smisao u nošenju s kriznim obiteljskim situacijama, a značajan faktor koji dokazano može eliminirati stres i imati značajnu moderatorsku ulogu leži upravo u socijalnoj podršci (Bristol, 1984; Dyson, 1997; Sharpley, Bitsika i Efremidis, 1997, sve prema Boyd, 2002). Socijalna podrška ublažava učinke stresa (Holahan i Moos, 1990, Coyne i Downey, 1991, Burman i Margolin, 1992, prema Rathaus, 2000).

Sarafino (2002) navodi dva moguća načina kako socijalna podrška djeluje poput „amortizera“: a) prvi je da ljudi s visokom razinom socijalne podrške procjenjuju samu stresnu situaciju kao manje prijeteću po njih i b) drugi način da socijalna podrška može modificirati odgovor pojedinca na stresni događaj tako da netko iz socijalne mreže pozitivno utječe na njegovu procjenu opasnosti te stresne situacije nudeći osobi rješenje problema. Općenito, širi pogled na socijalnu podršku obuhvaća dvije bitne komponente: specifični pogled na situaciju gdje je socijalna podrška vezana za suočavanje s određenim stresnim događajem (Cohen i Wills, 1985, prema Cohen i sur., 2000) i razvojni pristup koji na socijalnu podršku gleda kao na doprinos osobnom i društvenom razvoju

(Rollins i Thomas 1979, prema Pierce i sur., 1996). Istraživanja Almand (2004), te Crnić i Greenberg (1990) pokazala su da socijalna podrška ima ulogu moderatora kod pojave stresa u roditeljskoj ulozi.

Socijalna podrška iz kuta istraživanja

Gibaud-Wallston i Wandersman (1978) dolaze do spoznaje kako manjak socijalne podrške nije značajno povezan s osjećajem efikasnosti i zadovoljstva u ispunjavanju roditeljske uloge kod roditelja ukoliko majke smatraju da mogu lako zadovoljiti sve djetetove potrebe. Međutim, nedostatak socijalne podrške značajno je povezan s niskom razinom roditeljske efikasnosti ukoliko majke smatraju da teško mogu udovoljiti djetetovim potrebama. Navedeno pokazuje kako socijalna podrška ima snažan zaštitni učinak na dobrobit roditelja, a posebice na roditeljsku efikasnost. Iznesene teorijske postavke i istraživanja predstavljenih autora idu u prilog razumijevanju modela djelovanja socijalne podrške u stresnim situacijama. Model djelovanja socijalne podrške u stresnim situacijama - *stress-buffering model* pretpostavlja da socijalna podrška štiti osobu od negativnih efekata stresnih događaja. Prema ovom modelu socijalna podrška djeluje kao resurs koji umanjuje efekt stresa i omogućuje osobi da se s njim bolje suoči (Hudlek – Knežević i Kardum, 2005). Istraživanja pokazuju da je socijalna podrška važan činitelj zaštite od štetnih učinaka stresa na roditeljstvo (Pečnik, 2003; Pečnik i Roboteg-Šarić, 2006; Cohen, 2018). Tako se, primjerice, majke bez adekvatne socijalne podrške ponašaju prema vlastitoj djeci negativnije negoli majke koje primaju adekvatnu socijalnu podršku (Teti i Gelfand, 1991). Majke koje imaju dostupnu i adekvatnu socijalnu podršku iskazale su niži stres u odnosu na majke koje nemaju dostupnu i adekvatnu podršku (Boyce i Behl, 1991; Smith i sur., 2001). Djeca s „težim“ temperamentom majki koje su imale adekvatnu mrežu socijalne podrške pokazuju bolje razvijen osjećaj sigurne privrženosti u odnosima u odnosu na djecu majki koje su imale lošiju mrežu socijalne podrške (Almand, 2004). Sepa i suradnici (2004) pronašli su da majke koje nemaju adekvatnu socijalnu podršku iskazuju značajno veći stupanj roditeljskog stresa u odnosu na majke koje su zadovoljne podrškom koju primaju iz formalnih i neformalnih izvora. Istraživači su išli i korak dalje te utvrdili da su pojedine vrste socijalne podrške različito povezane s roditeljskim ishodima, jer se pokazalo da socijalna podrška reducira ili pak moderira stres u određenim okolnostima (Bornstein, 2002; Rözer, 2017). Upravo zbog svoje zaštitne uloge socijalna podrška je povezana s općim osjećajem dobrobiti i pozitivnim ishodom za mentalno zdravlje roditelja te u konačnici optimalnim roditeljstvom (Mitchell i Trickett, 1980, prema Bornstein, 2002). Krauss i Seltzer (1993, prema Boyd, 2002) došli su do spoznaje da socijalna podrška pridonosi nižoj razini stresa kod majki, dok kod očeva djece s teškoćama u razvoju nisu pronašli povezanost stresa i socijalne podrške. Ova otkrića mogu odražavati činjenicu da većinu njegovateljskih

poslova obavljaju majke djece s teškoćama u razvoju (Boyd, 2002). Istraživanje Stewart i Ellerton (2000) usmjereno je utvrđivanju doprinosa socijalne podrške koja se očitovala u stalnim 12-tjednim telefonskim kontaktima roditelja s djecom s teškoćama u razvoju. Roditelji su, nakon proteka 12 tjedana, iskazali povećan osjećaj socijalne podrške. Naveli su da se efikasnije suočavaju s poteškoćama, zatim da su se nakon tih 12 tjedana osjećali samopouzdanijima, što je rezultiralo promjenom njihova pogleda na obiteljske aktivnosti, kontakte s prijateljima i poboljšanje vlastitog zdravstvenog stanja. Iz ovog primjera vidljivo je da i svakodnevni telefonski kontakti kao vid podrške roditeljima mogu poboljšati kvalitetu života te ublažiti moguće negativne efekte skrbi na roditelja.

Dostupna socijalna podrška osobito je značajna za roditelje koji se susreću s različitim djetetovim zdravstvenim teškoćama zbog specifičnosti njihove situacije koju karakterizira: proces prihvaćanja dijagnoze i prilagodbe, opterećenost brigom za budućnost djeteta, često preuzimanje uloge njegovatelja, zadovoljavanje potreba djeteta u svakodnevnim aktivnostima, specifičnom načinu njege vezane uz djetetove medicinske potrebe, zahtjeve procesa liječenja i rehabilitacije, česte posjete liječnicima (Leutar, Ogresta i Milić Babić, 2008).

Za roditelje djece s teškoćama u razvoju značajnom se pokazala neformalna podrška, tako da su roditelji koji su bili zadovoljni neformalnom podrškom izražavali niži stupanj roditeljskog stresa (Beckman, 1991). Roditelji imaju naglašenu potrebu za emocionalnom podrškom iz neformalnih izvora, dok su formalni izvori najčešće usmjereni na skrb za dijete i ne pružaju direktnu emocionalnu podršku roditelju (Kuhn i Carter, 2006). Intervencije članova obitelji, mogu pružiti i odgovarajuću emocionalnu podršku roditelju te tako reducirati stres koji roditelj osjeća. Waisbren i suradnici (2004) utvrdili su da roditelji koji su zadovoljni podrškom koju primaju lakše zadovoljavaju potrebe djece te izražavaju niži stupanj stresa u roditeljskoj ulozi.

Gage i Hendrickson Christensen (1991) u svom radu ističu kako je životna faza u kojoj pojedinac postaje roditeljem sama po sebi stresna jer donosi nove izazove za koje roditelji često nisu pripremljeni. Iste autorice na uzorku od 552 para koji imaju dijete do 11 mjeseci starosti nalaze kako upravo socijalna podrška pružena roditeljima iz različitih izvora i usmjerena njihovim specifičnim potrebama može reducirati učinke stresora koji se javljaju u ranom roditeljstvu. McQuillan i sur. (2019) u svojoj su studiji predstavili rezultate prema kojima majke koje imaju kreće razdoblje sna i kasnije odlaze na spavanje doživljavaju više razine stresa u dnevnom roditeljskom životu. Socijalne mreže su važne za dobrobit članova obitelji te naročito za mentalno zdravlje. Supružnici, partneri i djeca su često baza dugogodišnjih izvora socijalne podrške koja onda može egzistirati i tijekom cijelog životnog vijeka pojedinca (Becker, Kirchmaier i Trautmann, 2019).

U studiji Pik-yi (2008) utvrđeno je da postoji značajna povezanost između roditeljskog stresa, socijalne podrške i zadovoljstva bračnim odnosima. Od demografskih faktora

u ovoj studiji značajnim se pokazao spol roditelja, dok prihodi obitelji i bračno stanje nisu predstavljali značajne prediktore u objašnjenju roditeljskog stresa. Pik-yi (2008) zaključuje kako su socijalna podrška i zadovoljstvo brakom roditelja ključni u predviđanju roditeljskog stresa, te da se pravovremenim i svrsishodnim intervencijama okoline u vidu socijalne podrške može izbjeći pojava stresa. Ovo je u skladu s postavkama teorije socijalne podrške (Sarason i Sarason, 2009). Stres koji roditelj osjeća utječe na obavljanje njegove roditeljske uloge, ali i na psiho-fizičko zdravlje, pa tako Moe (1999) ističe da socijalna podrška pomaže roditeljima u svladavanju zahtjeva te samim tim predstavlja zaštitni faktor za zdravlje roditelja. Individualne razlike u roditeljskim uvjerenjima i stavovima o roditeljstvu ključne su u za načinu na koji će roditelji poimati roditeljsku ulogu. Roditeljska percepcija zahtjeva s kojima se suočavaju u podizanju djeteta može biti pod utjecajem roditeljskih uvjerenja o djetetovim osobinama (East, Matthews i Felice, 1994, prema Bornstein, 2002). Studija Cameron i suradnika (1992) ukazuje na zabrinjavajuće nisku razinu percepcije dostupne socijalne podrške kod majki djece s teškoćama u razvoju. U radu Leutar i Štambuk (2008) ističe se važnost podrške predstavnika vlasti za same roditelje. Roditelji trebaju pomoć države (određena davanja, primjerice naknada za status roditelja njegovatelja, za njegu djeteta, podrška u osiguranju zdravstvene zaštite i obrazovanja djeteta i sl) kako bi se lakše nosili sa svakodnevnim teškoćama i brigom za zdravlje djeteta. Navedene spoznaje upućuju na ključnu ulogu socijalne podrške kao zaštitnog činitelja u prevenciji roditeljskog stresa. Stoga je uloga okoline u kojoj se obitelj nalazi ključna jer upravo uža, ali i šira okolina obitelji treba odgovoriti na pojačane zahtjeve roditeljstva i pružiti roditeljima potrebnu podršku.

Zaključak

Socijalna podrška može ojačati zadovoljstvo koje roditelj osjeća u roditeljskoj ulozi utječući na dostupnost majke i oca djetetu, ali i na kvalitetu njihove interakcije. Desetljećima znanstvenici i praktičari pronalaze nove poglede i spoznaje o važnosti stvarnog aktivnog djelovanja društvene zajednice na unapređenje socijalne podrške a s ciljem unapređenja dobrobiti djeteta, roditelja i svih članova obitelji. Uršurbani stil života 21. stoljeća predstavlja izazove za pojedinca i prijelaz u fazu roditeljstva. Život u urbanim sredinama isprepleten usklađivanjem radne i roditeljske uloge, a često i uloge njegovatelja za pojedinog člana obitelji, nameće teme o aktualizaciji važnosti dostupne i pravovremene socijalne podrške. Važnost lokalne podrške za pojedinca, obitelj i roditeljstvo ogleda se u segmentima osiguravanja obitelji prijateljske okoline i sigurnog okruženja za zdrav život i uživanje u aktivnostima u lokalnoj zajednici. Dobro isprepletena mreža socijalne podrške obuhvaća umrežavanje sustava zdravlja, odgoja i obrazovanja i sustava socijalne skrbi, zadovoljavanje individualnih potreba djeteta i roditelja, ali i omogućavanje fleksibilnog kombiniranja radnog i obiteljskog života te

roditeljske uloge. Spoznaje iznesene u radu naglašavaju moderatorsku i medijatorsku ulogu socijalne podrške koja može i treba biti izvor prevencije negativnih ishoda za pojedinca, roditelje, obitelj i, naravno, djecu. Pred znanstvenicima i praktičarima su buduća istraživanja u kojima će i dalje biti neupitna važnost i vrijednost izučavanja socijalne podrške i socijalne mreže, prilagođena suvremenim stilovima života pojedinca i obitelji u 21. stoljeću.

Literatura

- Almand, C. S. (2004). Parenting daily hassles of children with disabilities: relationships to maternal efficacy, maternal satisfaction, and social support. Doktorska disertacija, The University of Georgia.
- Becker, C., Kirchmaier, I. i Trautmann, S.T. (2019). Marriage, parenthood and social network: Subjective well-being and mental health in old age. *Plos One*. 14(7): e0218704.
- Balter, L. (2002). *Parenthood in America: an encyclopedia*. Santa Barbara, California.
- Belsky, J. (1984). The Determinants of Parenting: A Process Model. *Child Development*. 55, 83-96.
- Beckman, P. J. (1991). Comparison of mothers' and fathers' perceptions of the effect of young children with and without disabilities. *American Journal on Mental Retardation*, 95, 585–595.
- Bornstein, M. H. (2002). *Handbook of parenting Children and Parenting*. Vol. 1. Mahwah, New Jersey.
- Boyce, G. C. i Behl, D. (1991). Child characteristics, family demographics and family process: Their effects on the stress experienced by families of children with disabilities. *Counselling Psychology Quarterly*, 4, 273-289.
- Boyd, B. A. (2002). Examining the relationship between stress and lack of social support in mothers of children with autism. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 17 (4), 208-215.
- Cobb, S. (1979). *Social support and health through the life course*. U: Aging from birth to death: Interdisciplinary perspectives. Riley M.W. (ur) Boulder, CO: Westview, 99-106.
- Cochran, M. i Walker S. K. (2005). *Parenting and Personal Social Networks*. U: U. Luster, T. i Okagaki, L. (ur) *Parenting An Ecological Perspective*. Second Edition. Lawrence Erlbaum Associates, (235-275).
- Cohen, S., Gordon, L. U., Underwood, L.G. i Gottlib, B.H. (2000). *Support Measurement and Intervention: A Guide for Health and Social*. Oxford University Press.
- Cohen, F., Trauernicht, M., Cadima, J., Nata, G., Ereky-Stevens, K., Broekhuizen, M. Francot, R. i Anders, Y. (2018). Case Studies of promising parent and family-focused Support programme. Posjećeno na mrežnoj stranici: http://archive.isotis.org/wp-content/uploads/2019/02/ISOTIS_D3.3_Case-studies-of-promising-parent-and-family-focused-support-programmes.pdf

- Dücker, B. (1995). *Stress, control and social support in the industrial sector*. Bonn: Holos Verlag.
- Gage, M. G. i Hendrickson, C. D. (1991). Parental Role Socialization and Transition to Parenthood. *Family Relations*, 40 (3), 332-337.
- Gibaud-Walston, J. i Wandersman, L. P. (1978). Parenting sense of competence scale. U: Touliatos, J., Perlmutter, B. R. i Holden, G. W. (ur), *Handbook of Family Measurement Techniques*, (166-167) Thousand Oaks: Sage.
- Health Education England (2018) Early years high impact area - Transition to parenthood. Posjećeno na mrežnoj stranici: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/754787/early_years_high_impact_area_1.pdf
- Hudlek-Knežević, J. i Kardum, I. (2005). *Stres i tjelesno zdravlje*. Jastrebarsko: Slap.
- Janković J. (1993). Djeca prognanici i njihova socijalna mreža. *Zbornik Pravnog fakulteta*, 2-3.
- Janković, J. (2004). *Pristupanje obitelji - sustavni pristup*. Drugo, dopunjeno izdanje. Zagreb: Alinea.
- Janković, J. (2008). *Obitelj u fokusu*. Zagreb: Etcetera.
- Judge, S. L. (2001). Parental coping strategies and strengths in families of young children with disabilities. *Family Relations*, 47, 263-268.
- Kregar, K. (2005). *Socijalna podrška djeci u udomiteljskim obiteljima i domovima obiteljskog tipa*, Zagreb. Pravni fakultet. Magistarski rad.
- Kuhn, J. C. i Carter, A. S. (2006). Maternal Self-Efficacy and Associated Parenting Cognitions Among Mothers of Children With Autism. *American Journal of Orthopsychiatry*, 76 (4), 564-575.
- Leutar, Z., Ogresta, J. i Milić Babić, M. (2008). *Obitelj osoba s invaliditetom i mreže podrške*, Zagreb: Pravni fakultet.
- Leutar, Z. i Štambuk, A. (2008). Invaliditet u obitelji i izvori podrške. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 43 (1), 47-61.
- McQuillan, M. E., Bates, J. E., Staples, A. D., Deater-Deckard, K. (2019). Maternal stress, sleep, and parenting. *Journal of Family Psychology*, 33(3); 349-359.
- Mirfin-Veitch, B., Bray, A. i Watson, M. (1997). „We’re Just That Sort of Family“ Intergenerational relationship in families including children with disabilities. *Family Relations*, 46, 305-311.
- Mitchell, M. M. (2006). *Parents’ stress and coping with their children’s attention deficit hyperactivity disorder*. University of Maryland. Doktorska disertacija.

- Moe, S. (1999). Parenting Stress and Social Support Among Married and Divorced At-Risk Mothers. Utah State University. Doktorska disertacija.
- Pal, D. K., Chaudhury, T., Das, T., Sengupta, S. (2002). Predictors of parental adjustment to children's epilepsy in rural India. *Child: Care, Health & Development*. 28(4), 295-300.
- Pečnik, N. (2003). Međugeneracijski prijenos zlostavljanja djece. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Pečnik, N. i Roboteg Šarić, Z. (2006). Bračni status, financijske poteškoće i socijalna podrška kao odrednice roditeljske depresivnosti i odgojnih postupaka. *Društvena istraživanja*, 6 (86), 961-1004.
- Pierce, G. R., Sarason B. R i Sarason I. G. (1996). *Handbook of Social Support and the Family*. Birkhäuser.
- Pik-yi, T. (2008). Perceived social support and marital satisfaction: a moderator effect on parental stress in Hong Kong. Hong Kong: Run Run Shaw Library, City University of Hong Kong.
- Rathaus, S. A. (2000). *Temelji psihologije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Rözer, J. J., Poortman A. i Mollenhorst, G. (2017). The timing of parenthood and its effect on social contact and support. *Demographic research*. 36 (62); 1889 – 1916.
- Sarafino, E. (2002). *Health Psychology*. New York: Wiley.
- Sarason, I. G. i Sarason, B. R. (2009). Social Support: Mapping the construct. *Journal of social and Personal Relationships*, 26 (1), 113-120.
- Seligman, M. i Darling, R. B. (2007). *Ordinary families, special children - A Systems Approach to Childhood Disability*. The Guilford Press, New York.
- Sepa, A., Frodi, A. i Ludvigsson, J. (2004). Psychosocial correlates of parenting stress, lack of support and lack of confidence/security. *Scandinavian Journal of Psychology*. 45, 169-179.
- Smith, T. B., Oliver N. I. i Innocenti M. S. (2001) Parenting stress in families of children with disabilities. *American Journal of Orthopsychiatry*, 71, 257-261.
- Stewart, M. i Ellerton, M. L. (2000). Parents' Perceptions of the Impact of a Telephone Support Group Intervention. *Journal of Family Nursing*, 6 (1), 25-45.
- Taub, J., Lewis, S. i Breault, C. (2005). Relationships between caregiver stress and family supports for children with SED. 18th Annual Research Conference. A System of care: Expanding the Research Base. University of South Florida.

- Taylor, S. E., Klein, L. C., Gruenewald, T. L., Gurung, R. A. R., Fernances-Taylor, S. (2003). Affiliation, social support, and biobehavioral responses to stress. U: J. Suls i K.A. Wallston (ur) Social Psychological Foundations of Health and Illness. Malden, MA: Blackwell Publishing.
- Teti, D. M. i Gelfand, D. M. (1991). Behavioral competence among mothers of infants in the first year: The mediational role of maternal self-efficacy. *Child Development*, 62, 918-929.
- Waisbren, S.E., Rones, M., Read, C. Y., Marsden D. i Levy H. L. (2004). Brief Report: Predictors of Parenting Stress Among Parents of Children With Biochemical Genetic Disorders. *Journal of Pediatric Psychology*, 29 (7), 565-570.